

ЦЕРКВА • МОЛИ
ТУРМ • УКРА
ПРАМЕДИ

ЛІВСЬКИЙ • ВОЛОНТ • ШИНИ • «ЦА • ДОПО • НЕБЕС • НИ • СВЯТОШИНСЬ • ЛІКИ • Т • УВОНІЯ • ВОЛ
ІНКТ НА ГР • СЬКОГО, 4 • І • СЬКА СОТНЯ • ЧА • ОСТІР • ІНТЕРСТЕ • НЕ • ТІТУШКИ • ГРУ • СЬКОГО • ВЗАЕМ
ІВСЬКОГО • БЕСІ • МИХ • СЬКОГО, 4 • ЧЕРГУ • АКОН • ЗЛАДА • «Е • ПИТВА • РОЗАРІЙ • » • ЦЕ • МОЛ • МОВИНИ • ОПОЗ
ЕЛАН • МЕДИ • А СЛУЖБА • РІВНОГО • РОТИВ • ПАРАМЕДИ • ТУРМ • РАІНСЬ • І-ВОЛО • А СОТНЯ
І • ЖО • ТНЕВІ • ПАЛА • І • СНА • ІНСТИТУТСЬК • АРАМЕ • ПОРА • СЬКИЙ РІК НА • ІДАНИ
МЕДИК • ЗАГ • ШВИД • КОГО РА • «ПЛИ • ЕКАЧ • » • КРИ • А СОТН • РИМ • І • ТНЕВІЙ ПАЛАЦ • ШТУ
НЕВІЙ ПАЛАЦ • «ПЕ • ЛЬНА • Н • НЯ • КУХАР • НОВИ • РІК НА • АЙД • ІН • ШТ • ПОЛО • ОЛОНТЕ • ОВТНЕВІЙ ПАЛАЦ
ІНТЕРС • О • ШУРМ • БЕРКУ • ЖОВТ • ІЙ ПАЛА • ОРГАНИ • ЦІЯ • КАЛУШ • І • СЕР • ІГОЯН • РІНСЬК • К • ШТ • ІВКИ • Е ПРОТІ
МЕДИ • КРИМСЬК • СОТНЯ • ВОЛОНТ • ІЙ ПАРК • УЕННЯ • ОМ • ПОЛО • ВЕРХОВ • РАДА • Ч • ЛИ • ІВКИ • Е ПРОТІ
ЖНИК • ВІДСІЧ • » • І • ІНСЬК • ІЙ ПАРК • УЕННЯ • ОМ • ПОЛО • ВЕРХОВ • РАДА • Ч • ЛИ • ІВКИ • Е ПРОТІ
ІНСЬК • ІЙ ПАРК • ШТ • І • РОЗ • ТРІЛ • « • Ч • » • МИЯ • І • МАРИН • ІЙ ПАРК • МАЛТИЙСЬКА КУХНЯ • ПА • БИТТЯ СТУДЕНТІВ • П
КОВА • ІКАЛІЗМ • МООБ • РОНА • ГРУШЕВСЬК • СЬКІ ТЕР • ІЙ • МИ • РНА ХОДА • ІНСТИТУТСЬКА • МИХАЙЛІВСЬКИЙ С
АЙЛІВС • ІЙ СОБОР • АЛЬТИЙ • А КУХНЯ • «РАСИЛЬ • СЬКІ ТЕР • ІЙ • МИ • РНА ХОДА • ІНСТИТУТСЬКА • МИХАЙЛІВСЬКИЙ С
ОМОГА • БЕСНА • Я • СВЯ • ІНСЬКИЙ • УЛ • ЛІЛ • ГІМН • НІЙ ХР • СТ • ВОЛОНТЕРСТВО • МЕД • ІНТЕРСТ • КРИ
ДИ • К • ЖОВТ • ЛОНТ • ФІЛІ

ПРЯМА МОВА

MAIDAN. DIRECT SPEECH

(ORAL HISTORY OF UKRAINE'S REVOLUTION OF DIGNITY IN 2013–2014)

Книга перша

Розшифрування,
упорядкування
та примітки
Олени Чебанюк
та Оксани Ковальової

КИЇВ
2019

СЕРІЯ «УСНА ІСТОРІЯ МАЙДАНУ»

УДК [94:323.2](477)

М141

Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Майдан. Пряма мова. Книга 1 / Розшифр., упоряд. та прим. О. Ю. Чебанюк, О. Ю. Ковальової. – К.:
Національний музей Революції Гідності, 2019. – 448 с. – (Усна історія Майдану).

Рецензенти:

Івановська О. П., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри фольклористики Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка;

Руда Т. П., доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

ISBN 978-966-97874-1-5

ISBN 978-966-02-8798-3

35 інтерв'ю, записаних з учасниками та свідками подій Революції Гідності в Україні, складають першу книжку видавничої серії усних історій «Майдан. Пряма мова», започаткованої Національним музеєм Революції Гідності. Упродовж 2014–2019 року науковці зібрали понад 200 інтерв'ю, і сьогодні робота зі збору свідчень триває.

Євромайдан – драматичний період новітньої історії України постає перед нами у спогадах, враженнях, роздумах учасників тими епізодами пережитого, які вони особисто вважають важливими, які їх найбільше вразили та запам'яталися. Згідно із засадами усної історії як наукового методу інтерв'ю наведено зі збереженням мовних і стилістичних особливостей оповідей та з мінімальними правками, потрібними для полегшення прочитання.

Видання розраховано на широке коло істориків, етнологів, мовознавців та інших гуманітаріїв, музейників, соціологів, а також усіх, хто цікавиться історією України.

35 recollections of participants and witnesses of the Revolution of Dignity in Ukraine (EuroMaidan protests) are presented in this first volume of the oral history series "Maidan. Direct Speech", initiated by the National Museum of the Revolution of Dignity (Maidan Museum). The researchers recorded over 200 interviews in a period of 2014–2019, and keep on collecting the stories. EuroMaidan, a dramatic period of Ukraine's modern history, is displayed in memories, emotions and reflections of its participants by the most important and impressive episodes remembered by them. According to an oral history methodology the published interviews preserve linguistic and stylistic peculiarities of the narrative with minimum changes. QR codes at the beginning of interviews provide readers access to original audio recordings.

The publication is for historians, cultural anthropologists, linguists and other humanitarians, museum workers, sociologists, as well as for all those who are interested in modern history of Ukraine.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України (протокол № 12 від 11 грудня 2018 р.) і науково-методичною радою Національного музею Революції Гідності (протокол № 4 від 17 квітня 2019 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ
МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС
ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ –
МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

ISBN 978-966-97874-1-5

ISBN 978-966-02-8798-3

© Національний музей Революції Гідності, 2019

НЕ ЛИШЕ ПРОЧИТАТИ, А Й ПОЧУТИ

Назва книжки «Майдан. Пряма мова» відображає намір видавців та упорядників максимально зберегти відчуття живого спілкування з очевидцями подій. Заради цього в тексті передано специфіку їхнього мовлення з мінімальним редакторським втручанням лише задля більшої легкості сприйняття розмовної мови в записі. Попри це, на папері не можна передати важливих інтонацій, які звучать у живому спілкуванні. Чути, **як** людина розповідає, означає глибше зрозуміти, **про що** вона розповідає. Голос не тільки передає емоції та темперамент особи, а є ще й своєрідним інструментом візуалізації її спогадів, таких нібито простих, часто типових для майданівців, проте дуже особистих і щораз унікальних.

На початку майже всіх інтерв'ю наведено QR-код, за допомогою якого ви можете прослухати оригінальні записи. Скористайтесь сканером кодів, що є практично в усіх сучасних мобільних телефонах. Також ви можете знайти ці аудіофайли в нас на сайті:

maidanmuseum.org

ЗМІСТ

Ігор Пошивайло Вступне слово. Інструментарій пам'яті Майдану	10
--	----

Олена Чебанюк Передмова. «Зима, що нас об'єднала, вона була виснажлива...»	14
--	----

РОЗДІЛ 1. ЦЕРКОВНІ ДІЯЧІ ТА ПАРАФІЯНИ

Ширококорядюк Станіслав «Храм був відкритий. І коли ранком я відправляв службу, було важко пройти, [бо] так було багато людей, знаєте, [вони] в храмі ночували і молилися. І тому я вважаю, що робилося все, що хто міг. Кожний на своєму місці мусив робити, що міг. Я вважав, що моє завдання найбільше – це зорганізувати людей на молитву»	25
--	----

Основенко Павло «Ми ж були, і в мене стріляли, і в отця Геннадія, но він нагнувся, там іншому попали в каску, значить, по голові цією кулею, то що було гумовою тоді ще»	34
--	----

Казміренко Юрій «...в ті моменти, коли були якісь такі випадки правоохоронців тодішніх на наших активістів, то ми там теж бували. І на Грушевського, і кругом ходили разом з майданівцями. А так в основному перекочувували трошки по палатках, грілися, а на сцені молилися»	42
---	----

Олександр, семінарист «Прийшов сказати, що я не погоджуюся з насильством. Тобто я побачив гріх і прийшов сказати, що я не погоджуюсь з гріхом»	46
--	----

Парафіянки релігійної громади Преподобних Антонія та Феодосія Печерських УПЦ КП Дніпровського району міста Києва Скриннікова Алла, Дорогобід Ліліана, Бухонська Інна, Бухонська Ярослава, Ромась Марія, Абрамова Марія «На Майдан? Із першого грудня. Тоді, як вийшли всі масово. І потім вже регулярно, постійно – півдня на роботі, півдня на Майдані. Позмінно, ну, перша, друга зміна»	51
--	----

РОЗДІЛ 2. МЕДИКИ Й ПАРАМЕДИКИ

Добровольський Руслан «...гарні люди зібралися, які працювали з розумінням того, що ми робим. Забезпечили функціонування повноцінного медичного закладу разом з операційною і зі всім»	67
--	----

Виноградська Ірина «Насправді спочатку я була просто волонтер. Просто носила бутерброди, просто чай. Як лікар я вперше прийшла в Будинок профспілок, коли з трибуни Майдану, зі сцени оголосили, що потрібні лікарі-волонтери»	77
--	----

Винниченко Людмила «Вони називали завжди мене «мама Люда». Кличка в мене «мама Люда». <...> Даже по Майдану: «Мама Люда!» Я ж кажу, деяких я не пам'ятаю, кого я витягувала. Дівчинку витягувала. Вона каже: «Ця тьотя мене спасла». Її були б убили, а я її за чуба тягнула і закинула в під'їзд. Тут дівочка одна є, да. Ну, я не знаю, може, вона уже пішла, бо вона на кухні працює, але я її спасла...»	86
--	----

Поштаренко Галина «Тоді ми себе називали «загін швидкого реагування», який складався з певних груп, в кожній групі був свій командир, помічник. Ну, взагалі-то ми створили, по суті, першу серйозну волонтерську інфраструктуру на базі Товариства Червоного Хреста»	95
--	----

РОЗДІЛ 3. МАЙДАНІВСЬКІ СОТНІ, ПОЛІТИЧНІ ТА ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ

Микола з Криму

«...політика тут взагалі ні до чого. Тобто я йшов не проти якоїсь політичної сили, я йшов проти бандитів, які били дітей на наших вулицях».....

109

Сич Тарас

«І двадцятого грудня я прийшов сюди, і [тут був] Сергій, начальник охорони, це ж увечері було, я звернувся до нього, а він каже: «Потрібні волонтери на кухні». Ну й з двадцятого грудня я на кухні день в день, так що... Було таке – один раз півдня відпочивав і оце минулого тижня півдня брав. А так постійно тут...»

128

Лямзіна Алла

«Ілюди ті, що приходили сюди, видно було, що побиті трошки. Робила їм чай і давала. Ну, старалась хоч якось їх трошки [підтримати]. Ну а потім уже справи стали погані... Я підходила і дивилася в це вікно – оце дорога возле Жовтневого [палацу] – і тут їх маса була, «Беркута» вже».....

140

Терещенко Сергій

«Я в той час був з [хлопцями], наша сотня була в Маріїнському парку. <...> Ми всі разом були, тому я знаю всі ті події. Ми були одна команда, ми спрацьовані були, ми друг за друга, ми не могли друг від друга піти, ми все робили разом».....

148

Васильковська Яна

«Я заплакала, коли почала складати повний список [загиблих], тоді на той момент було, здається, шістдесят людей, там фотографії були. Ти ще й багато не знаєш поіменно, по прізвищах там кого ти знаєш? А по фотографіях, по обличчях [упізнаєш]... І ось я тоді перший раз плакала дуже сильно. Ну це, можна сказати, була суха істерика, пару там сльоз скотилися – і просто тоді ходиш і тихо кричиш, можна так сказати».....

154

Гнибідя Мирослав

«Я би взагалі не сказав, що [Сергій Нігоян] армян, якщо чесно. Я би сказав, що деяким нашим українцям це треба повчитися того націоналізму, того патріотизму, який був у ньому».....

165

Кириченко Сергій

«...і я ще тут, а тіло уже так от плав-не-сень-ко так, і так гуп-гуп, гуп-гуп-гуп-гуп. А я собі думаю: «Нащо я руку положив на каску? Що я каску закриваю? Вони ж мені пальці повідбивають, якщо попаде по пальцях». А вони луплять»

174

Овчаренко Леонід

«Спершу <...> сотня називалась Студентська. Бо ми якось так традиційно [називалися], і в організації молодь переважно, і якось з молоддю нам легше працювалося, і через соцмережі в тому числі. Потім це стала Молодіжна сотня, потім це стала Шістнадцята сотня».....

202

Свєженцев Максим

«Оця атмосфера, знаєте, коли ідеш по дорозі вверх по Інститутській, збоку люди проводжають тебе, як на війну. Оце мене трошки вже тоді здивувало, у мене досі таке враження залишилося, що проводжають, як на війну, хоча хода має бути мирна».....

226

Віталій, Олексій

«Тому ми були «Братством» з початку до кінця. А так як це було незручно з тих чи інших причин, так як ми виступали в ролі «отпетих провокаторів», то, я думаю, через це, напевно, все-таки [ми називалися] «Сотнею Ісуса Христа».....

242

Клочко Дмитро

«В якийсь день на Мальтійську кухню прийшло з Інституту літератури кілька людей, докторів наук, кандидатів наук. Вони сиділи в оцій заледенілій палатці, чистили мерзлу моркву і цибулю і при цьому вели наукову дискусію з літературознавства».....

278

Козенко-Клочко Оксана

«...і сам наш дім був тоді також таким (ми сміялися) маленьким перекидочним пунктом, де постійно тусувала купа народу. Кажу ж, хтось мився, хтось лікувався, хтось просто приходив вже морально відпочити. Ночувало дуже багато людей в домі також. З різних країн навіть»...

293

РОЗДІЛ 4. ВОЛОНТЕРИ ТА СВІДКИ**Сосновська Тетяна**

«Ми, кияни, всі стоїмо і скандуємо: «Слава герою!» Тоді ми кілька раз це проскандували, а вони у відповідь: «Киянам дякуємо! Киянам дякуємо!» Тобто, розумієте, якась така підтримка незнайомих людей, ніхто не пам'ятає, як його звати, як прізвище, ніхто і не запитував. Але миттєва реакція, миттєве реагування на кожне повідомлення в Фейсбуці – воно було дійсно таким миттєвим».....

311

Руда Олена

«Мені здавалося, що вдень багато людей, ну, все нібито презентативно, а от ввечері вже людей не ставало. І я так вважала, що треба створювати своїм тілом масу, створювати масу. І я приїжджала ввечері вже і ходила до ночі. Вночі я сідала в машину і їхала додому».....

317

Бойко Надія

«Що було – ну, передати це можна... якщо хто психолог, [можна] спостерігати за поведінкою людей в таких ситуаціях, тому що молодь, звичайно, там ці молоді, вони напірають, ми там цю плитку довбаємо, виймаємо. Тут мені мій чоловік пише есеменску: «Ти де? Ти на Майдані?» Тобто він з тим, щоб я не на Грушевського, бо він сидить у Софії і це все дивиться онлайн. І я йому кажу: «Так, я на Майдані!» І він мені пише: «Неправда, я тільки що тебе бачив в шубі, як ти довбаєш плитку»

326

Нога Геннадій

«Ми пішли в якийсь намет з червоним хрестом здать кров, сказали, що тут приймає мобільний якийсь пункт здачі. Приходимо туди, а там не кров, а там лежать отак-от просто хлопці постріляні накриті. Вбити».....

341

Стужук Олеса

«Та воно не сприймалося як волонтерство. Так самісінько, як у [дві тисячі] четвертому році, чим можеш, тим і допомагаєш. Були гроші – значить, у такому випадку, знаючи, питаючи про потреби, які потрібні були на Майдані, це все закуповуєш, на що вистачає грошей, привозиш і дивишся по пунктах, де це все можна віддати»

352

Соколюк Юлія

«В нього поцілили, цілили йому в серце, але там у нього був мобільний телефон, і це була картечка, і телефон розлетівся на друзки, але він йому врятував життя»

362

Чорний В'ячеслав

«Двадцять лютого – це, можливо, в історії буде точка «до цього дня» і «після», якщо так дуже масштабно говорити. Тому що те, що відбулося тоді, – воно абсолютно змінило погляди людей, їхнє ставлення до багатьох речей. І в якійсь мірі закрило якусь історію, яка була до цього, і відкрило щось нове, яке до цього часу ми ще не зрозуміли»

368

Савчук Наталія, Пасічник Лілія

«...І так я почала доглядати за хлопцями, нашими героями. Так якось навіть легше було ці всі події пережити разом з ними. Цей стрес, ці всі психологічні травми зняти, тому що вони насправді дуже великі оптимісти були, вони ще нас заспокоювали. Заходиш у палату, а в них очі світяться, і теж в тебе невольні очі світяться, коли спілкуєшся з ними»

378

ПОВТОРНІ ІНТЕРВ'Ю ТА «Я-ДОКУМЕНТ»

Абрамова Марія «Ми пройшли до Українського дому, зрозуміли, що техніка їде на Майдан. Вибігли перед головною машиною, що їхала першою, і почали кричати: «Куди ви їдете, кого збираєтеся давить оце?» Він [водій] зупинився».....	403
Чорний В'ячеслав «А тут просто «швидкі» стоять і вулиця пуста, абсолютно пуста з цієї сторони була. Якись одинкові перехожі там проходять. Ну і щось я до нього [до водія «швидкої допомоги»] звернувся. А він мені нецензурно [відповів], але це було дуже підходяще до цьої ситуації: «Хлопець, тікай на..!», причому «на..!» в «найкращому» такому варіанті своєму».....	409
Микола з Криму «Я взагалі как би не думав, що це діло затягнеться настіки і що до Нового року ми повернемось додому. Ну, справа затягнулася. І написав заяву на звільнення, відпрацював, як положено, два тижні, наперед взяв квитки і приїхав назад»	416
Харчук Борис «Стало легше на душе – я не одинок, брат за брата, мы выживем»	434
ПРИМІТКИ	439
ПРО АВТОРІВ ПРОЕКТУ	443
ПРО НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ – МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ	446

РОЗДІЛ 1

ЦЕРКОВНІ ДІЯЧІ ТА ПАРАФІЯНИ

Майданівці у костелі святого Олександра в Києві. Світлину надала служба релігійної місії «Карітас-Спес» у Києві

Встановлення подячного хреста
на Майдані 20 лютого 2014 року.
Світлину надала служба релігійної місії
«Карітас-Спес» у Києві

ШИРОКОРАДЮК СТАНІСЛАВ

Храм був відкритий. І коли ранком я відправляв службу, було важко пройти, [бо] так було багато людей, знаєте, [вони] в храмі ночували і молилися. І тому я вважаю, що робилося все, що хто міг. Кожний на своєму місці мусив робити, що міг. Я вважав, що моє завдання найбільше – це організувати людей на молитву.

Чебанюк Олена (Ч. О.): Ваше Преосвященство, розкажіть, будь ласка, про власне перебування на Майдані: коли це почалося та яка була ваша мотивація?

Ширококорядюк Станіслав (Ш. С.): Знаєте, в мене так сталося, що я якраз був у відрядженні в Німеччині і я в новинах побачив, що вийшла молодь на Майдан, Євромайдан. Я дуже з [великою] увагою дивився, яка [вона] група цієї молоді. Якийсь трошки страх опанував мене, що так мало цих молодих людей вийшло. А потім через кілька днів, власне, почув, що Майдан розігнали. Це було найгірше, що я почув, – що Майдан розігнали. Коли я повернувся в Україну, тоді вже почався такий Майдан правдивий. І, звичайно, це була якась така, знаєте, надія, тому що завжди є якийсь страх, але коли бачиш тих людей, бачиш ту здорову реакцію, то появляється надія, що народ щось може. І просто я мав таку надію, що ми дійсно щось зробимо. І ми молилися завжди, тоді я служив службу кожного дня у храмі святого Олександра. Ми молилися завжди за тих [людей], які на Майдані, за тих, які відстоюють, які борються, яких ранили, вбивали. За перші жертви в нас тоді служба відправлялася в [храмі] святого Олександра. Ну, знаєте, як би, може, не позачергово, але навіть так сталося, що кілька тижнів був нормальний госпіталь у святого Олександра організований, щоб допомагати пораненим і так далі. Цілу ніч ночування були, люди молились цілими ночами в храмі. Храм був відкритий. І коли ранком я відправляв службу, було важко пройти, [бо] так було багато людей, знаєте, [вони] в храмі ночували і молилися. І тому я вважаю, що робилося все, що хто міг. Кожний на своєму місці мусив робити, що міг. Я вважав, що моє завдання найбільше – це організувати людей на молитву. І, звичайно, коли була можливість, я був на Майдані теж.

Ширококорядюк Станіслав Євгенович народився 23 червня 1956 року в селі Корначівка Ярмолинецького району Хмельницької області. Закінчив залізничне профтехучилище, здобув освіту в Ризькій вищій духовній семінарії в 1979–1984 роках. Єпископ Римо-католицької церкви Харківсько-Запорізької дієцезії.

Ч. О.: На сцені ви теж були?

Ш. С.: Да, на сцені я промовляв, у мене всі записані промови. Я навіть видав книжечку таку, зібрав всі ці події, які були. Видав книгу таку, яка для мене дуже важлива, тому що мені було цікаво не тільки те, що я говорив, а те, що теж інші говорили про мене. Бо деякі, знаєте, говорили про те, у кого яка реакція була на те, що було. І тому якраз [я] так все насвіжо описав після Майдану і видав такі книжки, які для мене теж важливі. Я [просто] так роздаю ці книги і навіть зараз в Харкові, де буваю. В мене досить багато людей беруть ці книги, які я привіз з собою, так.

Ч. О.: Як ви вважаєте, що насправді спонукало людей, у принципі, досить різних за поглядами (що тут казати, наше комуністичне минуле таки дається взнаки), отак-от звернутися до теми релігії, Бога, шукати підтримки в них? Тому що на Майдані це було видно дуже добре.

Ш. С.: Знаєте, я за кордоном часто пояснюю, що в нас сталося. Бо дуже часто я подорожую за кордоном і особливо в Німеччині. І різні голоси бувають там. Маю там лекції в католицькому університеті в Берліні, і там дуже багато було питань різноманітних. Я розказав все за порядком, що Україна з самого початку зробила свій вибір, що хоче в Європу, но постійно вона не могла [його дотримуватися]. Постійно як би обманювали [українців], постійно робили навпаки. А остання справа, яку зробив Янукович, – [він] казав: «Так, так, ми теж ідемо», бо за нього голосували, і він теж обіцяв, що «ми йдемо в Європу». А потім сказав, [що] це був жарт, [що] ми не йдемо в Європу, ми йдемо [у Росію]. Тобто зробили з людей дурнів. І перша реакція, яка сталася, – це реакція молоді.

Якщо не будемо молитися, ми своїми силами не справимось, якщо нам Бог не допоможе, нам ніхто не допоможе. І оце, я думаю, нас об'єднало.

Це саме таке, знаєте, покоління неспорчених людей, які вірно реагують на несправедливість, на неправду. І вони вийшли перші на цей Майдан. Їх не підтримали, бо багато людей ще пророх[ов]ували, «чи нам вже

час до Європи». Знов та сама дискусія почалася. Але коли з ними [зі студентами] так поступили, то це вже була вірна реакція людей. Люди зреагували за те, що вони [силовики] так побили молодь, так несправедливо і брутально розігнали цей Майдан. І ось тут, власне, люди вийшли. Но вони знали, хто при владі, і тут без Бога було страшно. І я думаю, оця ідея [з'явилася]: «Треба Божої помочі попросити, бо тут без Бога ми не справимся». І слава Богу, що [було] так багато священиків, які приходили і якраз це говорили: «Ми без Бога не справимся, тому що ми знаємо, хто при владі. Ми знаємо, на що вони здібні, і ми знаємо, хто їхній покровитель». Правда? Ми знаємо, звідки це іде, і знаємо, що таке Кремль, [знаємо,] що всі ті, як кажуть, нещастя ідуть звідти. І та червона революція, і ті репресії – всі, всі планування були там. І сьогодні там теж планують. І оце, власне, нас спонукало: «Давайте молитися». Якщо не будемо молитися, ми своїми силами не справимось, якщо нам Бог не допоможе, нам ніхто не допоможе. І оце, я думаю, нас об'єднало.

Ч. О.: Там стояв якраз намет римо-католицький біля консерваторії, так? І дуже багато людей туди приходило. Я знаю, що там навіть і вінчання відбувалися.

Ш. С.: Там ми почергово відправляли служби. Кожний раз приходив інший священик – чи то римо-католик, чи православний, чи греко-католик, протестанти приходили. Ми там молилися, відправляли службу, щоб підтримати людей, які там моляться. Тобто якщо там від-

Єпископ Станіслав Широкоградюк на сцені Майдану (світлина ліворуч угорі)

Єпископ Станіслав Широкоградюк на Майдані (світлина ліворуч унизу)

Майданівський госпіталь у костелі святого Олександра в Києві (світлина праворуч)

Світлини надала служба релігійної місії «Карітас-Спес» у Києві

бувалася якась подія величезна, то це нормальна практика. Будь-де, якщо ми хочемо мати якась місце обслуговування, – там, де людям дають їсти, там, де обслуговують інші обслуги, чому не має духовного центру бути? Всі дивувалися, чому має бути. Звичайно, церковів хватає в Києві, але іменно там ми маємо молитися. Знаєте, кожен раз людина має можливість прийти в капличку помолитися. Це дуже важливо. Ми так, знаєте, цю каплицю виставили, щоб вона була екуменічна. Я, наприклад, приніс Матір Божу, поставив, там хтось поставив іконостас, хтось поставив якусь іконку – кожний щось таке своє [поставив]. І воно нас там об'єднувало. І, до речі, я приніс цю фігуру в понеділок, <...> якось не пам'ятаю дату, але хотіли її зразу поставити на сцену, щоб вона стояла там. Але якраз була політична промова якихось, певно, діячів, вони там за чергою всі промовляли, хто хтів. І ми говоримо: «Давайте пока поставимо в капличку, потім, як це закінчиться, ми її поставим на сцену». І на другий день я телефоную і питаю: «Чи ви поставили фігурку на сцену?» – «Ой, ми зараз поставим, ми забули». І вони тільки забирають, не доносять ще до сцени – і почалась атака, і ця каплиця горіла.

Тобто [за] п'ять хвилин до спалення цієї каплиці фігура була перенесена на сцену. Це для нас був такий знак, що це Марія залишається. Знаєте, знак, це не фігура нас спасе, а заступництво Марії. Ось чому ми почали роздавати розарії. Молитва святого Розарія до святої Марії. Ми всім почали як би пояснювати, що Марія – вона заступається за нас, вона Матір нашого Спасителя і вона розуміє наші проблеми. Треба молитись до неї. І ті розарії ми роздавали, ми півмільйона роздали їх, тобто люди брали з радістю. І до цього часу, як я їду на Схід України, там, де є військові пости, вони перше питають: чи маєте розарій цей біленький? Посвячений [розарій] я завжди роздаю, тому що це їх оберігає, молитва церкви супроводжує цей розарій, люди моляться. Там були різні молитви. Приходили різні конфесії, пропонували різні молитви, але чомусь ця молитва святого Розарія прийнялася найкраще.

Ч. О.: Ну, й до сьогоднішнього дня, я знаю, ті майданівці, хто пішов з Майдану в АТО, тримають їх при собі.

Ш. С.: Знаєте, розповідають, які чудеса бувають. <...> Ну це їхня віра, їхня віра спасе, але все ж таки я ці розарії свячу в церкві. У нас такий місяць є святого Розарія, цілий жовтень місяць ми молимося до Розарія в церкві. І ми ці розарії ставимо на такому подносі біля вівтаря, і цілий місяць ми молимося. Після цього місяця ми вже забираємо їх і розвозим, розумієте, бо ті молитви церкви мають супроводжувати цю річ. І дуже багато оповідають різних чудес, що дійсно сталося. Скажімо, мали надію на Божу опіку цього заступництва Марії. Це розарії – це той знак. І це дуже важливо.

Ч. О.: Серед тих, хто в АТО, серед знайомих, теж була така відверта розмова, було мені сказано: «А там атеїстів немає». Тобто людина приходить у дуже скрутних обставинах до Бога, звертається до нього. Чи був справді нам отаким випробуванням цей Майдан?

Ш. С.: Це було випробування, так, випробування, і це була перевірка нашої активності. І все-таки люди відчули, що тут була якась інтервенція Божя в цьому питанні. Якись Божі були певні знаки постійно. Я не можу вже згадати, скільки таких було дійсно знаків. Те, що від тих шин, які ми палили, кидали люди, чомусь дим завжди йшов в їхню сторону [силовики]. Це ніколи не було навпаки. Ну, може, там раз було, [що] вітер помінявся, – і все. Кожний раз і там на Європейській площі було те саме, і тут. Мені навіть особливо шкода тих хлопчиків, які стояли там, знаєте, всі чорні, закопчені. Вони мусіли стояти, ці наші солдати, які стояли проти Майдану, але ж це теж люди. Наші люди, розумієте? І мені їх було шкода, і все на них ішло. Тобто було дуже багато таких знаків, що Бог якось проявляє свою опіку. Так що Майдан мав, знаєте, таке, як би сказати, підтвердження, що нічого без Бога не діється.

Ч. О.: Є інсайдерська інформація, що ви ходили на перемовини до Януковича.

Ш. С.: Я не до Януковича ходив. Це була така [зустріч] перед самим якраз розстрілом, це було страшне щось. Зібралися лідери. Але <...> тут мусимо сказати, як було перед [цим], як було насправді. Спочатку була зустріч з Януковичем. Сказали, [що] всі представники ради церков повинні піти на перемовини з Януковичем. І тоді пішли перші особи. А перші – це хто? У нас пішов Мокшицький¹ зі Львова, бо це він голова конференції. Пішли інші там представники.

¹ Архієпископ Мечислав Мокшицький – голова Конференції єпископів РКЦ, голова Римо-католицької церкви в Україні.

Я не пішов, тому що пішла вже інша особа. А на другий день треба було вже [йти на перемовини] з представниками опозиції. І тут уже можна було побачити, як була змінена ситуація. До першої особи пішли всі перші, а вже до опозиції – почали комбінувати, хто піде, хто не піде. І випала, як би сказати, доля на мене, що я з опозицією [мав] іти на перемовини. І ми зустрілися з опозицією, тобто були там Яценюк, Тягнибок, Кличко. Ми зібралися на цих перемовинах, і кажуть, що вчора розмовляли з президентом, сьогодні – з опозицією і треба ще раз поспробувати порозмовляти, щоб опозиція пробувала розмовляти з президентом. Все-таки треба іти до якогось порозуміння. Але Майдан був вже так настроєний, вже сказали: «Нам не треба

жодних розмов, ми хочемо вже конкретних дій. Хвiate дискутувати». І ось тут на нашій цій розмові це фактично цей факт був. «Ну, добре, – кажем, – ми би пішли ще раз до президента, можемо зателефонувати, запитати. Але Майдан нас не зрозуміє, нас тоді викинуть зі сцени». А я говорю: «Слухайте, давайте так домовимся: ми йдем

на Майдан, духовні, і пояснюємо, що ми вас відряджуємо, як би посилаємо вас до президента все-таки, ще раз спробуйте мирно рішення, ідіть на розмови. Ну і якщо ви так зробите, добре, ми згодні». Телефонують до Адміністрації Президента, і він погоджується: «Я приймаю їх». І тоді ми цих лідерів вже відправляємо до Януковича, а тепер стоїть питання, хто піде на Майдан пояснити людям. Бо люди були настроєні дуже войовничо. І ось тоді всі подивилися, хто піде, ну і хтось з цих наших лідерів духовних каже: «Владико, ви подали цю ідею, ви і йдіть». І дали мені одного священика від греко-католицької церкви, одного – від православної церкви, і ми втрійох пішли. Більше ніхто не пішов, розумієте, боялися, яка буде реакція Майдану. І тоді я вже молився по дорозі, щоб нас зрозуміли. І вийшов, і промовив до людей дуже просто. Кажу: «Ну, ви в Бога вірите чи ні? Підніміть руки, хто вірить в Бога». Всі підняли, всі. Тобто я маю справу з віруючими людьми. Чудово. «Тепер скажіть: а ви своїм духовним лідерам, представникам своїх церков, хто до якої церкви належить, довіраєте їм чи ні?» – «Довіраємо». – «Підніміть руки. Довіраєте?» – «Довіраємо». – «То тепер довіртеся нам, що ми прийняли таке рішення, послали», – і розказав, що ми не можемо йти на це [збройне протистояння], ми мусим спробувати ще один варіант. Оцей варіант без[не]винний. Так що всі опозиціонери, які пішли, – це вони не з власної волі пішли, ми їх на це [благословили]. «Якщо будете когось оскаржувати, то це ми винуваті». І вони всі почали мені хлопати сильно: «Ми зрозуміли, давайте помолимося». Помолилися, я поблагословив – і розійшлися. Люди прийняли це, розумієте. Ну, а вечором – знаємо, що сталося. Там були вже такі сутички, непорозуміння, коли повернулися, підписали цю умову. Ну, це вже умова була після розстрілу Майдану. Ну от і закінчилось, на жаль, не мирним шляхом, як ми знаємо. Але ця спроба була, і я ходив на переговори з членами опозиції, не з президентом. З президентом ходив [говорити] наш представник, перша особа, це єпископ Мокшицький.

Мені навіть особливо шкода тих хлопчиків, які стояли там, знаєте, всі чорні, закопчені. Вони мусіли стояти, ці наші солдати, які стояли проти Майдану, але ж це тяж люди. Наші люди, розумієте? І мені їх було шкода...

Ч. О.: Скажіть, а вісімнадцятого лютого ви були на Майдані?

Ш. С.: Так, так. Я був вісімнадцятого на Майдані.

*Єпископ Станіслав Широкоградюк веде хресну дорогу на Майдані 20 лютого 2014 року.
Світлину надала служба релігійної місії «Карітас-Спес» у Києві*

Ч. О.: Ваші враження?

Ш. С.: Ну які враження? Ви знаєте, найстрашніше – це все-таки було двадцятого числа. Це був той чорний четвер, коли був розстріл Майдану. <...> Да, це було найстрашніше. Я після цього розстрілу приніс хрест на Майдан. Такий хрест, який стояв, я його приніс з храму тільки для того, щоби затримати людей. Тому що люди хотіли йти в атаку. Всі знали, що там, в тих будинках, ховалося дуже багато омонівців зі зброєю. Міг бути розстріл ще більший. І я приніс цей хрест, який возили по всіх європейських містах, це вже інша історія, якраз за чергою випало, що він був у нас в храмі святого Олександра. Великий хрест дерев'яний. Як би подячний хрест за дар хрещення, що всі християни цей хрест адорують по всьому світі. І ми вже були тридцять четверта країна, яка цей хрест прийняла. І за долею випало так, що якраз в цей день цей хрест вже був у нас, за день раніше привезений. Я сказав: «Цей хрест несучи на Майдан». Ми винесли на Майдан, поставили, я вийшов на сцену і сказав: «Давайте спочатку будемо адорувати хрест, успокоїмся, щоби нам не йти зараз в сліпу якусь атаку, давайте трошки [почекаємо], бо зараз має бути зібрання Верховної Ради і має вирішитися питання про відставку президента». Це вже було однозначно вирішено, що буде це. До десяти годин треба було протримати людей, щоби ми бачили, що щось зрушилося, щоби люди не пішли знову в атаку, щоби не пішли в наступ. І коли люди почали цей хрест обнімати, цілувати, це, знаєте, було щось надзвичайне. Це тривало кілька годин. І пройшла адорація святого хреста, за цей час нам повідомили, що Рибачук виніс і вручив листа, що мають всі силовики вийти з цієї території.

Ч. О.: З адміністративного кварталу.

Ш. С.: Адміністративного, так, так. І що все закінчується. І це вже, знаєте, був успіх. І вже люди не йшли більше, заспокоїлися. Це був якийсь певний знак, що цей хрест трошки [допоміг].

Я вважаю, що це було теж не випадково. Це була воля Бога, щоби людей стримати. Бо ще вчором була така дуже величезна боротьба на цій сцені, там Кличка із сцени стукнули, тому що він пробував якось заспокоїти [людей]. А рано я ще відправляв службу, а мені вже священники телефонують: «Владико, прийдь, бо всі настроєні знов йти на парламент, на Адміністрацію Президента». Я [взяв] цей хрест, і цей хрест так якось поміг нам затримати [наступ]. Враження які були? Найбільше боліло, що я бачу цих священників, які закривали очі вбитим. Окривавлені руки, вони йшли і витягували цих людей навіть звідти, з тих місць небезпечних. Не боялися, ішли. Перед цим вони просили благословіння. Сльози у священників, як вони йшли, скажімо, приносили складали їх [загиблих] і там молилися над ними. Оце після цього я не міг спокійно розказувати, коли я на цю тему говорив, мені це перед очима було. <...> Хотілося плакати просто, знаєте. Але я не знав, що мені прийдеться побачити ще гірше. Бо мене після цього послали зразу на Схід України, де я побачив ще гірше. Я думав, що це таке я страшне вже бачив. <...>

Було віче в неділю. Дійсно, людей було просто [море]. Кожний куточок, кожний горбочок – скрізь було заповнене людьми. Це було таке враження. [Коли таку кількість] людей бачиш, хтілося говорити, хтілося їх благословити, що їх так багато прийшло. Були часи, коли там менше було. Було таке, коли ти так само ходив дивився, зовсім було мало, але певні, скажім, групи людей стояли на барикадах, на цьому все трималося. І коли були кілька разів такі спроби штурму, то зразу ці люди появлялися як десь із-під землі. Зразу людей збільшувалося, збільшувалося з кожної хвилини – все більше і більше. Тобто якась така реакція була швидка, як ці люди швидко збігалися, розумієте. Ну, але враження було завжди позитивне. Чогось я на цих людей дивився з такою надією. Якщо таких маєм людей, якщо вони стоять в такий мороз, в такий холод і вони тримаються, то ми щось доб'ємось, щось буде з тих людей. Було таке завжди позитивне враження. І кожний раз, коли я там щось промовляв, і якесь таке навіть натхнення [з'являлося], хотілось щось таке сказати людям, що було у мене на серці. Це дуже важливо, дуже важливо. <...>

Там ті барикади стояли, якась така впевненість була, що там все добре. І навіть коли той бронетранспортер на швидкості летів, його спалили. Але це був якийсь такий захист, що ти був впевнений, що протримаємося, якщо не буде чогось іншого. Дуже боялися, якщо впровадять якийсь військовий стан чи кинуть армію на людей, то, звичайно, люди не змогли б протистояти. Але в тій боротьбі все-таки, знаєте, перевага була на стороні людей завжди, навіть тоді, коли їх розстріляли, все-таки вони повтікали всі [силовики], розумієте. Люди вистояли.

Ч. О.: І останнє питання. Як ви думаєте, марно стояв Майдан?

Ш. С.: Ой, ну це таке болюче питання. Сьогодні я чую такі, знаєте закиди, «упрьокі», як росіяни кажуть. Знаєте, нас упрікають в цьому: «І що? І що вистояли? Те саме, ще гірше стало. Як ви таке хтіли, щоб вам було по тридцять дві гривні за одне євро, то треба було той Майдан робити? Розумієте, в таку інфляцію пішли». Дуже багато негативів говорять сьогодні оце. І це правда. Люди говорять: правда.

Якщо подивитись з матеріальної точки зору, ми нічого не виграли. Абсолютно ми нічого не виграли. Але, якщо подивитися з такої стратегічної точки зору, ми виграли дуже багато. І Майдан був марно. І якщо би він сьогодні повторився, я пішов би

точно таким самим шляхом. Абсолютно. Хоча б мені хтось сказав, що буде це саме. Ні, не це саме, тому що люди змінилися. Ви розумієте, інші люди стали. Цей Майдан перемінив людей. Да, ми іще зараз маєм проблеми, ми терпим, но ці люди змінять і далі, вони пройдуть наступний етап. Це був певний етап, який треба пройти. І ми його пройшли. Тому Майдан не був даремний. <...> Ви знаєте, це дійсно даремне не було, і жертви – вони теж [при]несуть свої плоди. Я приїхав в Харков дванадцятого квітня [2014 року]. Це мене послали в Харков зразу після Майдану. І я ще бачив російські прапори на балконах. Обласна рада зустрічала нас на якісь там події, вони ще мали стрічки георгієвські, розумієте. І коли я в храмі відправляв службу, там завжди служба більше на російській мові, ніж на українській. І коли почалися ці військові дії, перші були жертви, я в храмі поставив український прапор, хрест і свічки і правив службу

за упокой, реквієм за всіх, які загинули. Прийшли повний храм людей і деякі сказали: «Владико, якби рік назад ви поставили український прапор у храмі, ви би «потеряли» половину своїх парафіян. Всі би вишли з храму. Що за націоналізм – український прапор поставили в храмі!» А я тепер роблю це кожную суботу. Кожну суботу в мене богослужіння, реквієм за всіх, які загинули в АТО. Кожну суботу, щоб люди приходили і молилися. Чим більше будемо мо-

Якщо подивитись з матеріальної точки зору, ми нічого не виграли. Абсолютно ми нічого не виграли. Але, якщо подивитись з такої стратегічної точки зору, ми виграли дуже багато. І Майдан був недаремний. І якщо би він сьогодні повторився, я пішов би точно таким самим шляхом. Абсолютно.

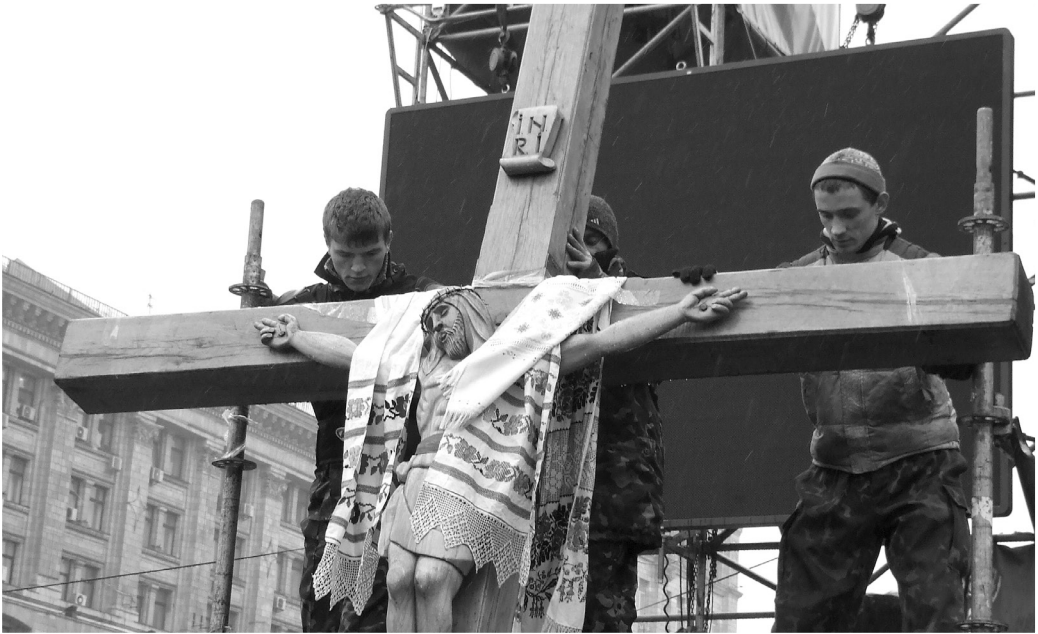
литися за тих, які загинули. І всі вже так радуються: «Ой як гарно! Український прапор! Видно, що молимося за тих загиблих». На українській мові більшість богослужінь відправляється. Тобто ситуація в Харкові змінилася. А якби сьогодні хтось відважився повісити російський прапор десь, то там балкона не було би уже, розумієте, так змінилося за ці кілька років. Так що Майдан приніс свої плоди. І та війна, що стільки крові і стільки людей забрала, вона нас об'єднала. Харків став іншим. То таке місто – два мільйони. А на моїх очах, я бачив, як воно змінилось.

Ч. О.: Ваше преосвященство, ви їздите в район проведення АТО?

Ш. С.: Так, так, я їжджу. Там мої парафії, я їх обслуговую. Я не їжджу на ту сторону, бо там я в чорних списках. Нас не пропускають, ні мене, ні греко-католицького єпископа. Там треба дозвіл брати, перепустки.

Ч. О.: В ДНР, так?

Ш. С.: Але хто був на Майдані, то там неможливо, не дадуть дозвіл. Але, скажімо, в ту саму Авдіївку, в ті самі всі містечка, які там знаходяться, я їжджу до людей, які там живуть, які приходять на службу Богу, моляться, і теж вони змінюються. Слов'янськ, наприклад, теж не впізнати. Розумієте, так ця війна змінила людей. Тобто вони стали більш такі проукраїнські. Ну, звичайно, їх шкода, тих людей, вони постраждали, але вони принаймні зрозуміли, хто є хто. І вже вони не мають такого питання: «В яку нам сторону краще йти – на Схід чи на Захід?» Що б хто не говорив, ми вже бачили, що таке Схід. Тепер хочемо побачити, як буде на Заході.

Встановлення подячного хреста на Майдані 20 лютого 2014 року

*Священики Римо-католицької церкви на сцені Майдану.
Світлини надала служба релігійної місії «Карітас-Спес» у Києві*